

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

2026/2

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

2026

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

3-JILD 2-SON

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

3 - JILD, 2 - SON
2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

SPORT TERMINLARINING NOTURG‘UNLIGI VA IKKI TILDAGI ARALASHUV HOLATLARI

Dilbarjonov Ismoiljon

Andijon davlat chet tillari instituti talabasi

E-mail: ismoiljondilbarjonov55@gmail.com; +998914880009,

ORCID: 0009-0004-5504-0859

Ilmiy rahbar: **Gavxaroy Isroiljon qizi**

(DSc) Filologiya fanlari doktori, professor v.b.

E-mail: gavharoy7575@mail.ru; +998914889545,

ORCID: 0009-0007-9600-6747

Annotatsiya. Ushbu maqola sport terminlarining noturg‘unligi va ikki tildagi aralashuv jarayonlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda ingliz tilidan o‘zbek tiliga kirib kelgan sport atamalarining fonetik, semantik va kontekstual xususiyatlari o‘rganildi, ularning o‘zbek tilida qanday shakllarda qo‘llanilishi va variantlilik darajasi aniqlab olindi. Shuningdek, sport sharhlari va ommaviy axborot vositalarida terminlarning turlicha ishlatilishi, bu jarayonning terminologik barqarorlikka ta’siri hamda milliy sport tilining xalqaro kommunikatsiyaga moslashuvi ko‘rib chiqildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ikki tildagi aralashuv sport terminologiyasining rivojlanishini rag‘batlantiradi, yangi atamalarning shakllanishiga hissa qo‘shadi va terminlarni me‘yorlashtirish jarayonida OAV hamda kommunikativ ehtiyojlarni inobatga olish zarur.

Kalit so‘zlar: Sport terminologiyasi, Terminologik noturg‘unlik, Ingliz tilidan o‘zlashuv, O‘zbek tili, Terminologik aralashuv, Fonetik moslashuv, Tarjima usullari, Transliteratsiya, Ommaviy axborot vositalari, Sport sharhlari, Kommunikativ samaradorlik, Terminlarni standartlashtirish.

Abstract. This article is devoted to analyzing the instability of sports terminology and the processes of bilingual mixing. The study examines the phonetic, semantic, and contextual features of sports terms borrowed from English into Uzbek, identifying how they are used in Uzbek and the degree of variation. Additionally, the research considers the different uses of terms in sports commentary and mass media, their impact on terminological stability, and the adaptation of the national sports language to international communication. The results show that bilingual mixing stimulates the development of sports terminology, contributes to the creation of new terms, and highlights the necessity of considering mass media practices and communicative needs in the standardization of terms.

Keywords: Sports terminology, Terminological instability, Borrowing from English, Uzbek language, Terminological mixing, Phonetic adaptation, Translation methods, Transliteration, Mass media, Sports commentary, Communicative effectiveness, Term standardization.

Аннотация. Данная статья посвящена анализу нестабильности спортивной терминологии и процессов двуязычного смешения. В исследовании изучаются фонетические, семантические и контекстуальные особенности

спортинвх терминив, заимствованных из английского языка в узбекский, а также определяется, как они используются в узбекском языке и степень их вариативности. Кроме того, рассматривается различное использование терминов в спортивных комментариях и СМИ, их влияние на терминологическую стабильность, а также адаптация национального спортивного языка к международной коммуникации. Результаты показывают, что двуязычное смешение стимулирует развитие спортивной терминологии, способствует формированию новых терминов и подчеркивает необходимость учета практики СМИ и коммуникативных потребностей при стандартизации терминов.

Ключевые слова: Спортивная терминология, Терминологическая нестабильность, Заимствование из английского языка, Узбекский язык, Терминологическое смешение, Фонетическая адаптация, Методы перевода, Транслитерация, СМИ, Спортивные комментарии, Коммуникативная эффективность, Стандартизация терминов.

KIRISH. Sport terminlarining noturg'unligi zamonaviy tilning rivojlanishi, yangi sport turlarining paydo bo'lishi va xalqaro atamalar, xususan ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelayotgan terminlarning moslashuvi bilan chambarchas bog'liq murakkab va doimiy jarayon hisoblanadi [1]. Ushbu jarayon bir terminning bir nechta shaklda ishlatilishi, ma'nosining o'zgarishi hamda sport leksikasining tez yangilanishi orqali namoyon bo'ladi, masalan, *taym-aut*, *blok-shot* kabi yangi atamalar [2]. Shu bilan birga, terminologik dinamika milliy tilning boyligini oshiradi va xalqaro sport kommunikatsiyasiga moslashuv imkoniyatlarini kengaytiradi, shuningdek, professional va ommaviy sport matnlarida yangi so'zlarning tez qabul qilinishini ta'minlaydi [3].

Sport terminologiyasidagi noturg'unlik bir nechta asosiy omillar bilan izohlanadi. Avvalo, xalqaro sport atamalarining faol kirib kelishi natijasida ingliz, lotin yoki yunon tillaridan olingan so'zlar o'zbek tilida turli variantlarda qo'llanadi (masalan, *futbol* — *o'yin*, *match* — *uchrashuv*). Bu esa terminlarning yagona standart shaklda shakllanishini murakkablashtiradi. Bundan tashqari, sport sharhlovchilari va mutaxassislar tomonidan turli tarjima, transliteratsiya yoki o'zbekchallashtirish usullarining qo'llanishi ham terminologik barqarorlikni sekinlashtiradi.

Shuningdek, sport turlarining jadal rivojlanishi, yangi taktika va texnik uslublarning paydo bo'lishi bilan mavjud atamalar tezda eskiradi va ularning o'rnini yangi terminlar egallaydi. Shu sababli, sport terminologiyasi doimiy yangilanishni talab qiladi. Terminlar lug'atlarda yagona normativ izohga ega bo'lmasligi, ba'zi so'zlarning ma'nosining haddan tashqari keng yoki tor talqin qilinishi ham noturg'unlikni kuchaytiruvchi muhim omillardan biridir.

Shu bilan birga, mazkur jarayon tilning leksik boyligini oshirish, milliy sport tilini rivojlantirish va xalqaro sport sohasida o'zbek tilining kommunikativ salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ommaviy axborot vositalari va sport

sharhlari esa bu jarayonda terminlarning keng auditoriya nutqiga kirib borishi va tez tarqalishini ta'minlaydi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot sport terminologiyasidagi noturg'unlik va o'zbek hamda ingliz tillari o'rtasidagi terminologik aralashuv jarayonlarini tizimli o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifat (qualitative) tahlilga asoslangan bo'lib, sport leksikasi va terminlarning kontekstual qo'llanishini chuqur anglashga xizmat qiladi [4]. Shu maqsadda tavsifiy, qiyosiy, semantik va kontekstual tahlil metodlari birgalikda qo'llanildi [5].

Tadqiqot materiali sifatida sport sohasidagi ilmiy adabiyotlar, terminologik va izohli lug'atlar, shuningdek, ommaviy axborot vositalari matnlari tanlab olindi. Ularning ichiga respublika va xalqaro sport nashrlari, televideniye sport dasturlari, onlayn axborot portallari va ijtimoiy tarmoqlardagi sport sharhlari kiradi. Shu yo'l bilan futbol, boks, basketbol, voleybol kabi ommabop sport turlariga oid terminlar tahlil qilindi va ularning qo'llanish xususiyatlari aniqlashtirildi [6].

Metodologik tahlil davomida ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelgan sport terminlarining uch asosiy yo'li aniqlangan: bevosita o'zlashuv, fonetik moslashuv asosidagi o'zbekchalashtirish, va to'liq yoki qisman tarjima qilish orqali qo'llanish [7]. Shu bilan birga, bir terminning turli OAV matnlarida turlicha shakl va ma'noda ishlatilishi kontekstual tahlil yordamida o'rganildi va terminologik noturg'unlikka sabab bo'luvchi lingvistik hamda ijtimoiy omillar aniqlab olindi.

Tadqiqot jarayonida terminlarning lug'atlardagi normativ izohi bilan real nutqiy amaliyotdagi qo'llanilishi o'rtasidagi tafovutlar alohida e'tiborga olindi. Statistik hisob-kitoblardan ko'ra, sifat tahlil terminlarning semantik barqarorligi, variantlilik darajasi va kommunikativ samaradorligini aniqlashga xizmat qildi. Shu yo'l bilan olingan natijalar tizimlashtirilib, ilmiy xulosalar chiqarishga imkon yaratildi.

NATIJALAR. Tadqiqot natijalari sport terminologiyasida kuzatilayotgan noturg'unlik va ikki tildagi aralashuv holatlari, ayniqsa ommaviy axborot vositalari va sport sharhlari matnlarida faol namoyon bo'layotganini ko'rsatdi. Tahlil qilingan materiallar asosida sport terminlarining shakl, ma'no va funksional jihatdan barqaror emasligi aniqlanib, bir terminning bir necha variantda parallel qo'llanilishi qayd etildi [8].

Ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelgan sport atamaları uch asosiy yo'l orqali ishlatiladi: birinchisi, terminlarning asl yoki deyarli o'zgartirilmagan shaklda qo'llanilishi (match, time-out, block shot) — bu professional sport sharhlari va jonli efirlar uchun xos [9]; ikkinchisi, fonetik moslashuv asosida o'zbekcha shaklda berilishi (taym-aut, blok-shot); uchinchisi, terminlarning to'liq yoki qisman tarjima qilinishi orqali o'zbek tilida muqobil birliklar bilan ishlatilishi (uchrashuv, tanaffus, to'pni to'sish) [10].

Ushbu uch modelning bir vaqtda faol ishlatilishi terminologik barqarorlikning buzilishiga olib keladi. Bir xil terminning turli axborot manbalarida turlicha ifodalanishi auditoriya uchun yagona me'yoriy variantni

shakllantirishni murakkablashtiradi. Masalan, futbol va basketbol sharhlarida match va uchrashuv, time-out va tanaffus birliklarining parallel ishlatilishi keng tarqalgan.

Shuningdek, tahlil natijalari ayrim terminlarning ma'no doirasida siljishlar sodir bo'layotganini ham ko'rsatdi. Ingliz tilidan o'zlashgan ba'zi atamalar o'zbek tilida asl ma'nosiga nisbatan torroq yoki kengroq semantik yuklama bilan ishlatilmoqda, bu esa tezkor sport xabarlarini va ijtimoiy tarmoqlardagi norasmiy matnlarda aniq seziladi [8].

Umuman olganda, olingan natijalar sport terminologiyasidagi noturg'unlik faqat til tizimiga oid omillar bilan bog'liq emas, balki ommaviy kommunikatsiya sharoiti, axborot uzatish tezligi va global sport axborot makonining kengayishi bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi [9;10]. Shu bilan birga, mazkur jarayon o'zbek sport tilining rivojlanishida muhim bosqich sifatida namoyon bo'lmoqda.

MUHOKAMA. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sport terminologiyasida uchrayotgan noturg'unlik va ikki tildagi aralashuv holatlari tasodifiy hodisa emas, balki globallashtirish sharoitida til rivojining tabiiy natijasidir. Natijalar sport sohasida terminlarning tez yangilanishi, variantlilikning ko'payishi va ularning kommunikativ ehtiyojlar asosida shakllanishini tasdiqlaydi [11].

Tahlil shuni ko'rsatdiki, xalqaro, xususan ingliz tiliga mansub sport terminlarining faol kirib kelishi sport tilining baynalmilallashuviga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon terminlarning o'zbek tilida yagona me'yoriy shaklda mustahkamlanishini murakkablashtiradi. Bir vaqtning o'zida terminlarning asl xorijiy ko'rinishda, fonetik moslashuv asosida yoki tarjima shaklida qo'llanilishi terminologik barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi [12].

Ommaviy axborot vositalarining tezkor tabiati hamda sport sharhlarining jonli va erkin nutqqa yaqinligi terminologik noturg'unlikni kuchaytiruvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Sport jurnalistlari va sharhlovchilar ko'pincha axborotni tez va tushunarli yetkazishga intilib, terminlarning normativ shakliga doimo ham rioya qilavermaydi. Natijada bitta termin turli shakllarda auditoriyaga taqdim etilib, variantlilik yanada oshadi.

Biroq terminologik noturg'unlikni faqat salbiy holat sifatida baholash to'liq ilmiy asosga ega emas. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu jarayon o'zbek sport terminologiyasining boyishiga, yangi atamalarning shakllanishiga va xalqaro sport tiliga moslashuviga xizmat qilmoqda. Ayrim inglizcha terminlar vaqt o'tishi bilan o'zbek tilida barqarorlashib, kelgusida standartlashtirish uchun asos bo'lishi mumkin [11;12].

Shu bois, sport terminologiyasidagi noturg'unlikni baholashda faqat qat'iy normativ mezonlarga tayanish o'rniga, funksional va kommunikativ omillarni ham inobatga olish lozim. Terminlarni sun'iy cheklashdan ko'ra, ularning real nutqdagi qo'llanilishini tizimli tahlil qilish va eng maqbul variantlarni ilmiy asosda tavsiya etish samaraliroq yechim bo'ladi.

XULOSA: Mazkur tadqiqot sport terminlarining noturg'unligi va ikki tildagi aralashuv holatlarini o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilidagi xalqaro terminlar va yangi sport atamalari ommaviy axborot vositalari orqali tez tarqaladi, bu esa ularning yozilishi, talaffuzi va ma'nosida variantlilikni keltirib chiqaradi.

Ikki tildagi aralashuv terminologiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi, yangi atamalarning shakllanishini rag'batlantiradi va xalqaro kommunikatsiya bilan uyg'unlashishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, terminlarni me'yorlashtirish jarayonida OAV amaliyoti, auditoriya ehtiyojlari va kommunikativ omillarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, sport terminologiyasini tartibga solish va rivojlantirish uchun lingvistlar, jurnalistlar va sport mutaxassislari o'rtasidagi samarali hamkorlik zarur bo'lib, bu terminlarning barqaror, tushunarli va izchil qo'llanishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 272 p.
2. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam: John Benjamins, 1999. 345 p.
3. Boulanger R. Terminology and Language Planning in International Communication. Amsterdam: John Benjamins, 1989. 278 p.
4. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam: John Benjamins, 1990. 310 p.
5. Dubuc R. Terminology: A Practical Approach. Montréal: Linguatex, 1997. 220 p.
6. Karimov A. A. O'zbek tilida sport terminlari: lingvistik tahlil. Toshkent: Fan nashriyoti, 2020. 184 p.
7. To'xtayev A. B. O'zbek tilida zamonaviy sport terminlarini standartlashtirish muammolari // Filologiya masalalari. – 2021. – №3. – P. 45–51.
8. Rey G. Linguistique et terminologie. Paris: Presses Universitaires de France, 1985. 400 p.
9. Dubuc R., Cabré M. T. Terminology and Knowledge Engineering. Montréal: Linguatex, 2002. 265 p.
10. Hasanov Sh. S. Sport terminologiyasida fonetik moslashuv xususiyatlari // O'zbek tili va adabiyoti. – 2019. – №4. – P. 22–27.
11. Qodirov B. N. Sport terminlarini o'zbek tilida qo'llashning lingvistik asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2018. 156 p.
12. Bergenholtz H., Tarp S. Manual of Specialised Lexicography: The Preparation of Specialised Dictionaries. Amsterdam: John Benjamins, 1995. 350 p.